

**Guliston davlat pedagogika instituti,
“Pedagogika” kafedrası, p.f.f.d PhD,
dotsent Samatova Dilrabo Yusufovna
taqrizi ostida**

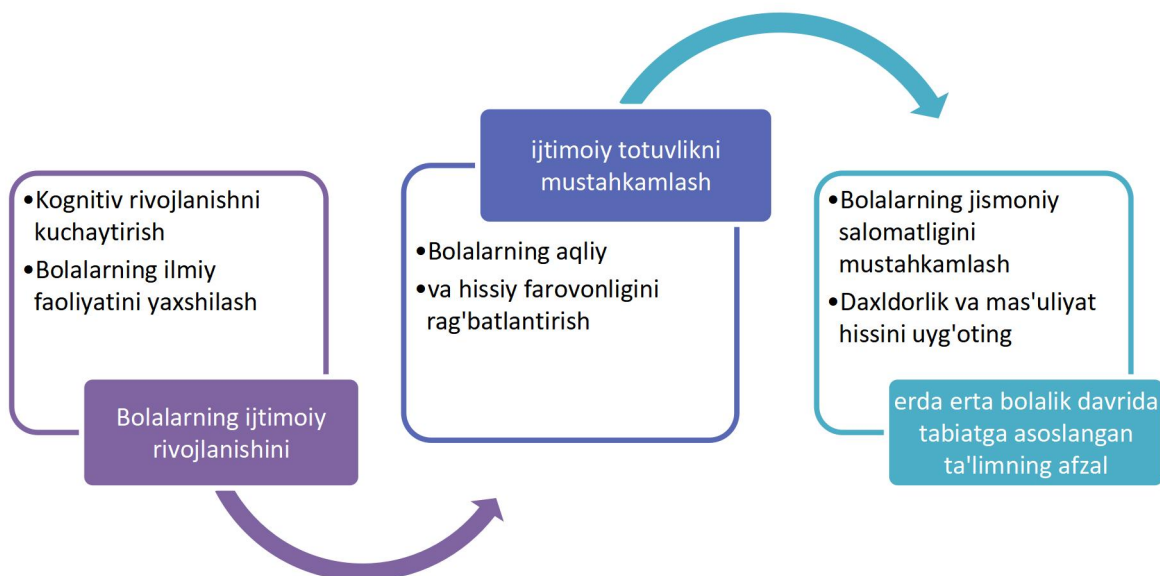
Rakhmonova Nodira Abdukayum kizi
Gulistan state pedagogical institute
Uzbekistan
Email: kulchayevanodira@gmail.com

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI TABIAT BILAN TANISHTIRISHNING MAQSAD VA VAZIFALARI

ANNOTATSIYA: Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish ularning ekologik tafakkurini shakllantirish, atrof-muhitga nisbatan hurmat hissini uyg‘otish va kuzatuvchanlik qobiliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada maktabgacha ta’limda tabiatshunoslikka oid bilimlarni shakllantirishning zamonaviy metodlari, interfaol usullar va innovatsion pedagogik texnologiyalar tahlil qilinadi. Shuningdek, bolalarning qiziqishini oshirishga xizmat qiluvchi amaliy mashg‘ulotlar, ekologik o‘yinlar, ekskursiyalar, tajribalar va raqamli ta’lim resurslarining o‘rni ochib beriladi. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta’lim tashkilotlarida tabiat bilan tanishtirish jarayonini yanada samarali tashkil etishga yo‘naltirilgan tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

KALIT SO‘ZLAR: Maktabgacha ta’lim, tabiatshunoslik, ekologik tarbiya, interfaol metodlar, innovatsion pedagogika, ekologik o‘yinlar, ekskursiyalar, eksperimental metodlar, STEAM-ta’lim, bolalar rivojlanishi.

KIRISH. Erta bolalik davrida tabiatga asoslangan ta’limning 6 ta afzalliklari Tabiatga asoslangan erda bolalik usuli bolalarga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi, jumladan:

Tabiat o‘yinlarining bolalarning kognitiv rivojlanishiga ijobiy ta’siri shubhasizdir. Norvegiyalik tadqiqotga ko‘ra, bolalar bog‘chasida tashqarida vaqt o‘tkazadigan bolalarning diqqatni jamlash tezligi va qisqa muddatli xotirasi yaxshilanadi (Ulset va boshq. 2017).

Tabiat bilan o‘zaro munosabatlar ijro etuvchi diqqat jarayonlarining energiya zaxiralarini tiklaydi. 7 yoshdan 10 yoshgacha bo‘lgan maktab o‘quvchilari ishtirokidagi ispan tadqiqotida yashil maydonlarga ta’sir qilish va kognitiv rivojlanish o‘rtasidagi bog‘liqlikka oid shunga o‘xshash topilmalar aniqlandi (Dadvand va boshq. 2015). Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish ularning tafakkurini rivojlantirish, atrof-muhitga nisbatan hurmat va mehr-muhabbat uyg‘otishning muhim vositalaridan biridir. Bolalar tabiiy muhit bilan bevosita muloqot qilish orqali dunyoni anglaydilar, kuzatuvchanlik, mustaqil fikrlash va ekologik madaniyat asoslarini shakllantiradilar. Ushbu maqolada bolalarni tabiat bilan tanishtirishning asosiy maqsad va vazifalari ko‘rib chiqiladi.

1. Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirishning maqsadlari

- Tabiatga bo‘lgan qiziqishni rivojlantirish – bolalarda tabiat hodisalari, o‘simliklar va hayvonlarga bo‘lgan qiziqishni shakllantirish.
- Kuzatuvchanlik va tafakkurni rivojlantirish – bolalarni atrof-muhitni kuzatishga, tabiatdagi o‘zgarishlarni tushunishga o‘rgatish.
- Ekologik madaniyatni shakllantirish – atrof-muhitni asrash, tabiatga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo‘lish kabi fazilatlarni tarbiyalash.
- Amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish – tabiatni o‘rganish jarayonida bolalarning tajriba va tadqiqot qilish malakalarini rivojlantirish
- Ijodiy tafakkurni rag‘batlantirish – tabiatni kuzatish va undan ilhomlanish orqali bolalarning badiiy va ilmiy qobiliyatlarini rivojlantirish.

2. Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirishning vazifalari:

MATERIAL VA USLUBLAR. Tashqi muhitga moslashish jarayonini yengillashtirish – bolalarni turli ob-havo sharoitlariga moslashishga yordam berish.

- Tarbiyaviy jarayonga innovatsion yondashuvlarni joriy etish – interfaol usullar, o‘yin texnologiyalari va amaliy mashg‘ulotlardan foydalanish.
- Tajribalar va ekskursiyalar tashkil qilish – tabiatga chiqish, kuzatuvlar olib borish va amaliy tadqiqotlar qilish orqali bilimlarni mustahkamlash.
- Atrof-muhitni muhofaza qilish ko‘nikmalarini shakllantirish – bolalarda chiqindilarni saralash, suv va energiyadan tejimli foydalanish kabi tushunchalarni rivojlantirish.
- Oilaviy ishtirokni oshirish – ota-onalar bilan hamkorlikda ekologik tadbirlar va mashg‘ulotlar tashkil qilish.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirishning uchta usuli mavjud: vizual, amaliy va og‘zaki.

1. Vizual usullarga quyidagilar kiradi: kuzatish, illyustrativ material, texnik vositalar yoki ano‘quv ekrani. Kuzatish - ob'ektlar va hodisalarni maqsadli, tizimli idrok etishatrofdagi dunyo. Bu murakkab kognitiv faoliyat bo‘lib, u idrok etish, fikrlash va o‘z ichiga oladinutq, doimiy e‘tibor talab qiladi. Kognitiv vazifalarga qarab, o‘qituvchi turli xil foydalanadikuzatish turlari. Bolalarni o‘simliklar va hayvonlar bilan tanishtirishda kuzatish tashkil etiladi;ob-havo, kattalarning tabiatdagi ishi, ular darslarda va ekskursiyalarda, sayrlarda amalga oshiriladiva tabiat burchagida.

2. Amaliy usullar-Didaktik o‘yinlar - didaktik o‘yinlarda bolalar o‘zlarining mavjudlarini aniqlaydilar, mustahkamlaydilar, kengaytiradilartabiat ob'ektlari va hodisalari, o‘simliklar va hayvonlar haqidagi tasavvurlar. Ko‘p o‘yinlar bolalarni olib boradiumumlashtirish va tasniflash. o‘yinlar ishlatiladi - to‘p bilan, barglar, urug‘lar, gullar bilan o‘yinlar,meva va sabzavotlar.

NATIAJALAR VA MUHOKAMALAR. Erta bolalik davrida tabiatga asoslangan ta‘lim tabiat bilan bog‘lanishni rivojlantirish, atrof-muhit haqida xabardorlikni oshirish va bolalarning har tomonlama rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash uchun tabiiy elementlarni darslarga birlashtiradi. Ushbu maqola ushbu usulning tafsilotlarini o‘rganadi va bolalarning kelajakdagi o‘sishi va rivojlanishini samarali ravishda kuchaytirish uchun maxsus ilovalarni taqdim etadi. Tabiatga asoslangan erda bolalik ta‘limi nima? Tabiatga asoslangan ta‘lim (NBL) - bu bolalarni tabiiy dunyo bilan bog‘laydigan 21-asr ta‘lim usuli. NBL bolalarning jismoniy, hissiy, kognitiv, ijtimoiy va ekologik farovonligini qo‘llab-quvvatlaydi, ta‘limga yaxlit yondashuvni targ‘ib qiladi. Amaliy izlanishlar orqali bu usul qiziqishni uyg‘otadi, tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini yaxshilaydi. Yashil muhitda o‘ynagan bolalarda tashvish, qayg‘u va e‘tibor etishmasligi muammolari kamayganligi aniqlandi.

Bundan tashqari, ochiq havoda mashg'ulotlar yurak-qon tomir salomatligini, muvofiqlashtirishni va motorli ko'nikmalarni rivojlantirishi mumkin. Tabiatning boy hissiy muhiti xayolot va ijodkorlikni rag'batlantiradi. NBL shuningdek, bolalarni atrof-muhitni muhofaza qilish va umr bo'yi o'rganish uchun zarur bo'lgan bilim va qadriyatlar bilan tayyorlaydi.

XULOSA: Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish ularning har tomonlama rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Bu jarayon bolalarning kuzatuvchanlik, fikrlash va ekologik ongini shakllantirishga xizmat qiladi. Ta'lim va tarbiya jarayoniga innovatsion usullarni joriy etish esa ushbu jarayonning yanada samarali bo'lishini ta'minlaydi. Natijada, bolalar tabiatga hurmat bilan qaraydigan, ekologik mas'uliyatni his qiladigan ongli shaxslar bo'lib yetishadilar. Usul sof tabiiy sharoitlarda yoki tabiiy jihatlar qo'shilgan qurilgan muhitda amalga oshirilishi mumkin. Erta bolalik davrida tabiatga asoslangan ta'lim ikki asrdan ko'proq vaqt davomida sinovdan o'tgan va tavsiya etilgan. Ayniqsa, o'rmon bolalar bog'chalarida mashhur bo'lib, ko'pincha yosh bolalar uchun mo'ljallangan. Hozirgi kunda o'qituvchilar va ota-onalar uchun forumlar, konferentsiyalar va tarmoqlarning ko'payishi bilan tabiatga asoslangan ta'limga qiziqish sezilarli darajada ortib bormoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. N.Erxonova, Z.Ro'ziyeva Tarbiyachi kitobi Didaktik o'yinlar. Amaliy qo'llanma. - T.: "Evrika nashriyot-Matbaa uyi" 2022 -144 b.
2. B.S.abdullayeva, L.Z.Namazbayeva. Tajriba va tajribalar. -T.: "Evrika" NMU, 2022 yil - 192 b.
3. I.H.Rajabova. Tabiat bilan tanishtirish nazariyasi va texnologiyalari: O'quv qo'llanma. Toshkent.: "Durdona" nashriyoti, 2021. – b."